

**PROGRAM NAUČNE KONFERENCIJE
«PSIHOSOCIJALNI ASPEKTI
DRUŠTVENE TRANZICIJE U SRBIJI»**

Novi Sad, 4-5. 11. 2005.

Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet, Novi Sad

*Organizaciju ovog skupa i štampanje Zbornika radova
finansijski je podržalo Ministarstvo za nauku i tehnološki
razvoj Republike Srbije*

PETAK, 4.11.2005. GODINE

10.00 Otvaranje konferencije

Kino sala Filozofskog fakulteta

Rektor Univerziteta u Novom Sadu, prof. dr Radmila Marinković
Nedučin

Prorektor za međunarodnu saradnju Univerziteta u Novom Sadu, prof. dr
Mikloš Biro

Pokrajinski sekretar za nauku i tehnološki razvoj, prof. dr Dragoslav
Petrović

Dekan Filozofskog fakulteta, prof. dr Marija Kleut

Šef Odseka za psihologiju, prof. dr Mirjana Franceško

11.00 Koktel dobrodošlice

Klub za nastavnike Filozofskog fakulteta

12.00-13.30 Simpozijum

Kino sala Filozofskog fakulteta

OBRAZOVANJE PSIHologa ZA ZAhteve TRANZICIJE DRUštVA

Voditelj: prof. dr Mikloš Biro

Izlaganja:

1. Franceško M., Kodžopeljić J. i Gavrilov-Jerković V.

Filozofski fakultet, Novi Sad

Polazne premise plana i programa Odseka za psihologiju

2. Gavrilov-Jerković V., Franceško M., Kodžopeljić J., Smederevac S.,

Zdravković S., Mihić V., Trogrlić A. i Šakotić-Kurbalija J.

Filozofski fakultet, Novi Sad

***Evropski standardi za reformu visokog obrazovanja i novi plan studija
psihologije***

3. Lajoš G.

Filozofski fakultet, Novi Sad

Izveštaj o delatnosti Odseka za psihologiju na evaluaciji pedagoškog rada i institucionalnoj evaluaciji Filozofskog fakulteta i Odseka

4. Mihić V.

Filozofski fakultet, Novi Sad

Interna evaluacija Odseka za psihologiju – jedan primer

5. Kamenov Ž

Filozofski fakultet, Zagreb

Nema ruže bez trnja: obrazovanje psihologa na Filozofskom fakultetu u Zagrebu

6. Kamenov Ž

Filozofski fakultet, Zagreb

Obrazovanje visokoškolskih nastavnika za kvalitetnije obrazovanje studenata

7. Krnetić I.

Filozofski fakultet, Banja Luka

Uslovi i iskustva psihologa u Bosni i Hercegovini

8. Huić A., Ricijaš N. i Branica V.

Centar za psihodijagnostičke instrumente, Filozofski fakultet Zagreb;
Odsjek za poremećaje u ponašanju, Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta, Zagrebu;

Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet, Zagreb

Zadovoljstvo studijem, interesi i samoprocjena kompetentnosti studenata psihologije, socijalnog rada i socijalne pedagogije za budući rad u praksi

13.30-13.45 Pauza

13. 45-14. 45 Simpozijum

Kino sala Filozofskog fakulteta

EVROPSKI I NACIONALNI IDENTITET

Voditelj: prof. dr Mirjana Franceško

Izlaganja:

1. Franceško M., Kodžopeljić J., Štula J., Mihić V.
Filozofski fakultet, Novi Sad
Evropski identitet u Srbiji i Crnoj Gori: relacije sa psihološkim i sociodemografskim faktorima
2. Marković Saša
Pokrajinski sekretarijat za nauku i tehnološki razvoj
Jedan prilog za proučavanje nacionalnog identiteta Srba u prvoj polovini XX veka
3. Kamenov Ž., Jelić M., Huić A., Franceško M., Mihić V.
Filozofski fakultet Zagreb, Filozofski fakultet Novi Sad
Nacionalni i evropski identitet građana Zagreba i Novog Sada različite dobi, spola i stupnja obrazovanja
4. Milenković S., Šakotić-Kurbalija J.
Filozofski fakultet, Novi Sad
Evropski identitet psihoterapeuta u Srbiji
5. Kajon J.
Filozofski fakultet, Novi Sad
Psihološka struktura nacionalnog i evropskog identiteta-kroskulturalno istraživanje

14.45-15.45 Pauza za ručak

15.45-16.30 Simpozijum

Kino sala Filozofskog fakulteta

EVROPSKI I NACIONALNI IDENTITET-nastavak

Voditelj: prof. dr Mirjana Franceško

Izlaganja:

1. Šakotić-Kurbalija J.

Filozofski fakultet, Novi Sad

Evropski identitet mladih u Srbiji i implikacije za razvoj psihosocijalnih programa

2. Čekrlija Đ., Turjačanin V.

Filozofski fakultet, Banja Luka

Etnički, državni i evropski identitet i njihovi međuodnosi kod građana u Bosni i Hercegovini

3. Pušin K.

Filozofski fakultet, Novi Sad

Odnos autoritarnosti i stavova prema evropskim integracijama novosadskih srednjoškolaca

16. 45-17. 30 Simpozijum

Kino sala Filozofskog fakulteta

EVALUACIJA MERNIH INSTRUMENATA

Voditelj: doc. dr Snežana Smederevac

Izlaganja:

1. Smederevac S., Mitrović D., i Čolović P.

Filozofski fakultet, Novi Sad

Tipološki pristup opisu ličnosti u prostoru dimenzija modela pet velikih, agresivnosti i empatije

2. Tovilović S., Novović Z., Gavrilov-Jerković V. i Biro M.

Filozofski fakultet, Novi Sad

Psihometrijske karakteristike Rathusove skale asertivnosti

19. 00 Kulturno-umetnički program i druženje: zajednička poseta pozorištu- opera «Kavalerija Rustikana»; u nastavku druženje u klubu pozorišta

SUBOTA, 5.11.2005. GODINE

10.00-11.00 Simpozijum

Kino sala Filozofskog fakulteta

USLOVI I ISKUSTVA DRUŠTVENE TRANZICIJE

Voditelj: prof. dr Nila Kapor-Stanulović

Učesnici i izlaganja:

1. Kapor-Stanulović Nila

Filozofski fakultet, Novi Sad

Da li smo (dovoljno) pismeni za proces tranzicije i uključenje u EU

2. Mićević Jelena

Viša škola za obrazovanje vaspitača, Kikinda

Spremnost za promene u vremenu promena

3. Žeželj I., Aleksić A.

Filozofski fakultet, Beograd; Strateški marketing, Beograd

Praćenje spremnosti građana Srbije za priključivanje Evropskoj Uniji

4. Foreman Nigel (to be confirmed)

BEEPG, Great Britain

International psychology projects granting as the way to support sociopolitical transition processes

11.00-11.30 Pauza

11.30 – 13.00 Simpozijum

Kino sala Filozofskog fakulteta

PORODICA I ŠKOLA U PROCESU TRANZICIJE-STANJE I AKTUELNA PITANJA

Voditelj: doc.dr Marija Zotović

Izlaganja:

1. Sakač M., Mladenović U.

Filozofski fakultet, Novi Sad

Školsko postignuće učenika i struktura internalnog lokusa kontrole

2. Bjelica A., Zotović M., Kapor-Stanulović N.

Medicinski fakultet, Novi Sad i Filozofski fakultet, Novi Sad

Činioci prihvatanja polne jednakosti na adolescentnom uzrastu

3. Petrović J.

Filozofski fakultet, Novi Sad

Emocionalna regulacija-karakteristike, funkcije i razvoj

4. Mimić J., Zotović M.

Filozofski fakultet, Novi Sad

Karakteristike ličnosti učenika i opredeljenje za versku nastavu i građansko vaspitanje

5. Dušanić S.

Filozofski fakultet, Banja Luka

Socijalno-psihološki korelati religiozne orijentacije mladih

6. Dušanić S., Drobac- Stupar M.

Filozofski fakultet, Banja Luka

Religioznost, socio-demografske karakteristike i bespomoćnost adolescenata

13.00-13.15 Pauza

13.15-14.45 Simpozijum

Kino sala Filozofskog fakulteta

PORODICA I ŠKOLA U PROCESU TRANZICIJE-STANJE I AKTUELNA PITANJA-nastavak

Voditelj: doc.dr Jamina Kodžopeljić

Izlaganja:

1. Petrović V.

Filozofski fakultet, Novi Sad

Psihosocijalni pristup i mentalno zdravlje

2. Štula J.

Filozofski fakultet, Novi Sad

Odnos socioekonomskog statusa i kulturno pedagoškog nivoa porodice i njihova povezanost sa školskim postignućem

3. Mihić I.

Filozofski fakultet, Novi Sad

Uloga vaspitnog stila roditelja u proceni porodice

4. Karamyan M.

National University, Uzbekistan

Socio-psychological factors and health related behavior (an empirical study in Uzbekistan)

5. Nedeljković J.

Filozofski fakultet, Niš

Seksualne dimenzije studenata

6. Stefanović Stanojević T.

Filozofski fakultet, Niš

Studenti: ljubavni odnosi i opasnost od AIDS-a

14. 45-16.00 Pauza za ručak

16.00-16.30 Studentska sekcija

Kino sala Filozofskog fakulteta

16. 30 Zatvaranje skupa i kulturno-umetnički program-

Kino sala Filozofskog fakulteta

16. 45 Završni koktel i druženje

Klub za nastavnike Filozofskog fakulteta u Novom Sadu

PETAK, 4.11.2005. GODINE

OBRAZOVANJE PSIHOLOGA ZA ZAHTEVE TRANZICIJE DRUŠTVA

Voditelj: prof. dr Mikloš Biro

POLAZNE PREMISE PLANA I PROGRAMA ODSEKA ZA PSIHOLOGIJU

*Mirjana Franceško, Jasmina Kodžopeljić i Vesna
Gavrilov Jerković*

Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet Novi Sad

U ovom članku se razmatraju teorijska i praktična pitanja formalnog obrazovanja psihologa. Polazna osnova za kreiranje savremenog i za struku relevantnog plana i programa studija psihologije treba da bude utemeljena na nekoliko objektivnih pokazatelja.

Kreiranje savremenih studija najpre treba da se osloni na modele edukacije koji su razvijeni na najuglednijim univerzitetima u svetu. Studije psihologije u razvijenim zemljama određuju savremen trendove velikim delom zasnovane na iskustvu, kako u radu psihologa u praksi tako i u pogledu naučno-istraživačkog rada. Relevantnost ovog polazišta proizilazi i iz potrebe međunarodnog priznavanja diploma stečenih na univerzitetima u našoj zemlji.

Drugi oslonac u koncipiranju savremenih programa jeste iskustvo i iskazane potrebe psihologa u praksi za konkretnim znanjima značajnim za obavljanje delatnosti u različitim sferama društvenog života. Uočeni nedostaci u dosadašnjoj edukaciji diplomiranih psihologa, kao i studenata završne godine psihologije važan su i objektivni pokazatelj u kom pravcu dalje treba razvijati ovaj vid formalnog obrazovanja.

Treći ne manje važan izvor informacija i značajna orijentacija u modelovanju budućih planova i programa treba da budu iskazane potrebe na tržištu rada. Jedna od savremenih tendencija u reformisanju univerziteta jeste i implementacija tržišnih principa u proces visokog obrazovanja, Ovakvim pristupom postiže se veći stepen funkcionalnosti stečenih znanja i profesionalnih veština. Budući stručnjaci-diplomirani psiholozi, obrazovani na ovaj način mogu bolje dogovoriti zahtevima tržišta i time afirmisati, ako sopstveni rad tako i psihološku struku u različitim sferama društvenog života.

EVROPSKI STANDARDI ZA REFORMU VISOKOG OBRAZOVANJA I NOVI PLAN STUDIJA PSIHOLOGIJE

*Vesna Gavrilov-Jerković, Mirjana Franceško,
Jasmina Kodžopeljić, Snežana Smederevac, Sunčica
Zdravković, Vladimir Mihić, Aleksandra Trogrlić, i
Jelena Šakotić-Kurbalija*

Autori u radu prikazuju novi reformisani plan studija psihologije na Odseku za psihologiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu i razmatraju osnovne smernice za konstruisanje kurikuluma preuzete iz bazičnih dokumenata Evropske komisije Evropske unije. Novi plan, razvijen na svim pozitivnim aspektima dosadašnjeg plana i poboljšan tokom kontinuirane komunikacije radne grupe i svih članov novosadskog Odseka neposredna je konsekvencija niza promena koje definiše i zahteva Bolonjski proces.

NEMA RUŽE BEZ TRNJA: OBRAZOVANJE PSIHOLOGA NA FILOZOFSKOM FAKULTETU U ZAGREBU

Željka Kamenov

Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu

U suvremenom društvu psiholog je stručnjak za kojim postoji potreba u svim djelatnostima, a osobito u predškolskom i školskom sustavu, u zdravstvu, socijalnoj skrbi, pri pružanju psihološke pomoći, u vojsci, gospodarstvu. U cijeloj su Europi studiji kojima se osposobljavaju psiholozi slično strukturirani i osnivaju se na najnovijim spoznajama temeljnih i primijenjenih psihologijskih istraživanja te se neprestano obnavljaju. EFPA (Zajednica europskih društava psihologa) je izradila okvir obrazovanja psihologa koji će biti osnovica za europsku diplomu psihologa. Taj okvir napravljen je sukladno Bolonjskoj deklaraciji i predviđa petogodišnji studij po načelu 3+2, s tim da preddiplomski studij ne osposobljava studente za zanimanje psihologa ni u kojem obliku. Program studija psihologije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu izrađen je sukladno okvirima koje je izradila EFPA.

Završetkom preddiplomskog studija studenti stječu analitičke i socijalne vještine koje ih osposobljavaju za nastavak studiranja psihologije (i drugih sličnih studija), a koje su ujedno primjenljive u kasnijem zapošljavanju gdje će se moći: (a) primijeniti znanja iz metodologije znanstvenih istraživanja pri rješavanju većine postavljenih problema; (b) koristiti temeljne vještine u radu s računalima; (c) koristiti strani jezik u stručnoj komunikaciji; (d) kritički interpretirati znanstvenu i stručnu literaturu; (e) primijeniti statističko rezoniranje u pripremi i provedbi empirijskih istraživanja i praktičnom radu; (f) razumjeti temeljne spoznaje u psihologiji kao fundamentalnoj i primijenjenoj znanosti; (g) primijeniti vještine samostalnog učenja; (h) samostalno planirati i organizirati radne zadaće u različitim područjima djelatnosti. Ovaj program ne pruža nužne kompetencije za obavljanje psihološke prakse bilo koje vrste.

Temeljni cilj diplomskog studija psihologije jest stjecanje istraživačkih i stručnih kompetencija u psihologiji: (a) metodološkom

edukacijom osposobljava se studente za samostalno koncipiranje i provođenje psihologijskih istraživanja; planiranje, provođenje i evaluaciju projekata i programa; (b) stjecanje znanja iz određenog područja primijenjene psihologije te stručnih znanja i vještina potrebnih za rad u praksi; (c) djelotvorno rješavanje stručnih problema na temelju profesionalnih znanja i vještina te kritičkog i kreativnog mišljenja; (d) sposobnost profesionalnog komuniciranja s klijentima kao i s članovima interdisciplinarnih timova; (e) pripremljenost za nastavak znanstvenog i stručnog usavršavanja; (f) osposobljenost za obavljanje profesionalnih zadaća i rješavanje stručnih problema na nužnoj etičkoj razini.

Obrazovanje psihologa po novom programu započinje školske godine 2005/06, no već su se tijekom pripreme, kao i u početku provođenja javili znatni organizacijski i izvedbeni problemi. U izlaganju će se predstaviti program i prodiskutirati poteškoće i problemi na koje smo do sada naišli.

OBRAZOVANJE VISOKOŠKOLSKIH NASTAVNIKA ZA KVALITETNIJE OBRAZOVANJE STUDENATA

Željka Kamenov

Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu

U Hrvatskoj je prije nekoliko godina pokrenut edukacijski program *Aktivno učenje i kritičko mišljenje u visokoškolskoj nastavi (ALCT)* koji se razvio u okviru šireg projekta *Čitanje i pisanje za kritičko mišljenje (Reading and writing for critical thinking - RWCT)*.

RWCT je međunarodni projekt, u koji je danas uključeno već tridesetak zemalja, a pokrenuli su ga International Reading Association (Međunarodna udruga za čitanje) u suradnji s University of Northern Iowa, Cedar Falls, Iowa, College of William and Mary, Williamsburg, Virginia i Open Society - New York. U Hrvatskoj nositelj projekta je *Forum za slobodu odgoja* iz Zagreba, a voditelj visokoškolskog projekta je prof. dr. Vlasta Vizek Vidović s Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i prorektor Sveučilišta za međunarodne odnose.

U okviru edukacije nastavnici stječu vještine koje studentima pomažu kritički misliti, preuzimati odgovornost za vlastito učenje, aktivno slušati, učiti u suradnji s drugima, steći naviku za učenje kroz cijeli život. U tu svrhu osmišljen je sustav koraka i konkretnih tehnika u poučavanju koji se temelji na postavkama kognitivističkih teorija učenja. Posebnu kvalitetu projekta predstavlja izravna primjenjivost naučenog kao i fleksibilnost u primjeni u različitim akademskim disciplinama.

Projekt je svoju visoku vrijednost dokazao i međunarodnom evaluacijom. Svi relevantni podaci o projektu i njegovoj evaluaciji mogu se pronaći na web stranici www.rwct.org. Program je do danas završilo više od stotinu polaznika iz visokog školstva, a tiskani su i prateći priručnici posebno prilagođeni zahtjevima visokoškolske nastave.

U izlaganju će biti prikazan ovaj program, razmotrit će se njegovo uklapanje u temeljna načela obrazovanja studenata prema Bolonjskoj deklaraciji i izložiti dosadašnja iskustva u njegovoj primjeni u visokoškolskoj nastavi.

USLOVI I ISKUSTVA PSIHOLOGA U BOSNI I HERCEGOVINI

Igor Krnetić

Filozofski fakultet u Banjoj Luci, Odsjek za psihologiju

Psihologija, naročito akademska, ima kratku istoriju u Bosni i Hercegovini. Autor analizira trenutno stanje psihologije kao profesije u Bosni i Hercegovini, kao i uslove i iskustva profesionalca koji se bave psihologijom u ovoj državi u procesu tranzicije. Članak završava anlizom izazova i prilika koje se postavljaju pred psihologiju kao profesiju u Bosni i Hercegovini.

ZADOVOLJSTVO STUDIJEM, INTERESI I SAMOPROCJENA KOMPETENTNOSTI STUDENATA PSIHOLOGIJE, SOCIJALNOG RADA I SOCIJALNE PEDAGOGIJE ZA BUDUĆI RAD U PRAKSI

Aleksandra Huić

Centar za psihodijagnostičke instrumente, Odsjek za psihologiju
Filozofskog fakulteta u Zagrebu

Neven Ricijaš

Odsjek za poremećaje u ponašanju, Edukacijsko-rehabilitacijskog
fakulteta u Zagrebu

Vanja Branica

Studijski centar socijalnog rada, Pravnog fakulteta u Zagrebu

U radu su iznijeti rezultati preliminarnog ispitivanja interesa i samoprocjene kompetentnosti studenata nekih pomagačkih struka za budući psihosocijalni rad. Sudjelovalo je ukupno 115 studenata četvrte godine, od čega 39 studenata psihologije, 44 studenta socijalnog rada i 32 studenta socijalne pedagogije. Prikupljeni su podaci o zadovoljstvu općim i specifičnim znanjima i vještinama stečenima na fakultetu, studentskoj praksi, volontiranju te pojedinim interesima za budući rad, a primijenjena je i preliminarna verzija skale percipirane kompetentnosti za budući rad u praksi. Sudionici su procjenjivali koliko su sigurni da mogu uspješno obavljati pojedine aktivnosti vezane uz psihosocijalni rad (zajedničke stručnjacima sve tri ispitivane struke). Osim toga, primijenjena je i skala percipirane nekompetentnosti (Bezinović, 1988). Na ovom mjestu bit će izloženi rezultati ispitivanja studentskog zadovoljstva fakultetom, njihovih interesa te samoprocjena kompetentnosti za budući rad.

Općenito, studenti su uglavnom zadovoljni znanjima i vještinama stečenima na fakultetu. Interesi sudenata za budući rad u praksi široki su i obuhvaćaju različite populacije i područja rada. Rezultati na skali osjećaja

kompetentnosti za budući rad u praksi komentirani su na temelju sadržajne kategorizacije čestica. Osim toga, komentirane su i razlike između navedene tri studijske grupe s obzirom na njihovo zadovoljstvo stečenim znanjima i vještinama, interese te percepciju kompetentnosti za budući rad. Rezultati su diskutirani u svjetlu razlika među studentskim programima za navedene tri struke.

EVROPSKI I NACIONALNI IDENTITET

Voditelj: prof. dr Mirjana Franceško

EVROPSKI IDENTITET U SRBIJI I CRNOJ GORI: RELACIJE SA PSIHOLOŠKIM I SOCIODEMOGRAFSKIM FAKTORIMA

Mirjana Franceško, Jasmina Kodžopeljić, Jasmina Štula i Vladimir Mihić

Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet Novi Sad

Segmenti istraživanja sprovedenih u okviru projekta «Stanje, faktori i razvoj evropskog identiteta u Srbiji i Crnoj Gori» u realizaciji istraživačkog tima Odseka za psihologiju, Filozofskog fakulteta u Novom Sadu, bave se problemom evropskog identiteta kroz razmatranje njegovih relacija sa nizom drugih varijabli, gde spadaju: socio-demografske varijable, vrednosne orijentacije (konzervativizam-radikalizam, individualizam-kolektivizam), rigidnost i motiv postignuća. U prikupljanju podataka korišćene su sledeće skale: skala evropskog identiteta EUROID2002, skala kolektivizma-individualizma KOIN2002, skala konzervativizma-radikalizma KORA2002, skala motiva postignuća MOP2002.

Rezultati upućuju na prilično nedosledne relacije na pojedinim poduzorcima, između evropskog identiteta i socio-demografskih obeležja, dok je sa varijablama vrednosne orijentacije, rigidnost i motiv postignuća ustanovljena doslednija povezanost. Naime, dobijeni rezultati sugerišu prisustvo statistički značajne negativne korelacije između evropskog identiteta i rigidnosti, kao i odsustvo statistički značajne korelacije između evropskog identiteta i motiva postignuća. Kad je reč o relacijama između evropskog identiteta i vrednosnih orijentacija, uočava se pozitivna korelacija evropskog identiteta i vrednosne orijentacije radikalizam, odnosno statistički značajna pozitivna korelacija između četiri faktora nacionalnog identiteta i konzervativizma. Sa vrednosnom orijentacijom individualizam-kolektivizam nije ustanovljena statistički značajna povezanost.

JEDAN PRILOG ZA PROUČAVANJE NACIONALNOG IDENTITETA SRBA U PRVOJ POLOVINI DVADESETOG VEKA

Saša Marković

Pokrajinski sekretarijat za nauku i tehnološki razvoj

Svedoci smo zaokreta u savremenim međunarodnim odnosima. Neoliberalno učenje koje unifikuje društvene i ekonomske odnose pokazalo se kao neodrživo nakon terorističkog napada 11. septembra 2001. godine. Moderne društvene teorije koje se od tada javljaju, revitalizuju ulogu države i njen temelj – zdravu naciju.

U tom kontekstu pravilno određenje srpskog nacionalnog identiteta postaje *causa sine qua non*, a istraživanja po našem mišljenju treba usredsrediti na dva bitna činioca:

1. Uloga kulture i obrazovanja u nacionalnoj identifikaciji i
2. Jugoslovenska ideja i odnos prema njoj.

1. Moderna istorija nacionalnog identiteta kod Srba započinje krajem 18. veka prodorom prosvetiteljskih ideja. Ona je, od samog svog

početka, suočena sa osnovnim problemom odnosa racionalnog i iracionalnog u nacionalnom identitetu. Dositej Obradović, začetnik prosvetiteljstva kod Srba, je nacionalni problem postavio kao kulturni problem ističući prosvjećivanje kao preduslov narodnog preporoda. Nacionalna revolucija koja je otpočela 1804. godine, svoje ishodište je ipak pronašla u tradiciji koju je baštinila Srpska pravoslavna crkva.

Na ovom putu određenja nacionalnog identiteta, značajnu ulogu odigrao je Vuk Karadžić. Njegovo stvaralaštvo je bilo pod uticajem nemačkog romantizma koje naciju shvata kao duhovnu porodicu. To je vodilo ka ideji o Srbima kao jednom herojskom narodu čije je junaštvo oplemenjeno pravdoljubivošću. Revolucionarni idealizam, koji je naša inteligencija prihvatila, je zapostavljao ulogu obrazovanja ali i kulture u nacionalnom ostrašćenju. Na to su ukazivali i naši istaknuti javni stvaraoci kao što su Stojan Novaković i Jovan Cvijić.

2. Jugoslovenska ideja se pojavila još u prvoj polovini 19. veka i bila je izraz promena koje je sa sobom donela liberalna revolucionarna epoha. Kako su se ideje nacionalnog oslobođenja „u jednom revolucionarnom zanosu, počele ostvarivati, mogućnost južnoslovenskog povezivanja tražila je svoj modus postojanja. Najpre se ta ideja pojavila u Austro-Ugarskoj monarhiji i bila je rezultat pragmatične politike otpora mađarskom i austrijskom imperijalizmu. Ideja etničkog jedinstva bila je zapravo jedan od modaliteta koji se svrsishodno koristio kao neophodno sredstvo oslobođenja.

Prvi Svetski rat je ovu ideju, kod Srba 1914. godine Niškom deklaracijom, opredelio kao najsvrsishodniju, a kod južnoslovenskih naroda u monarhiji taj konačni prelom se desio tek 1918. godine. Međutim, u određenom sloju pre svega inteligencije i pre svega kod Srba ova ideja je imala svoje pristalice - jugoslovene koji su duboko verovali u njenu budućnost. Instrumentalizovana jugoslovenska ideologija, između dva svetska rata, veštački je održavana od strane režima. Odnos političkih predstavnika nacionalnih zajednica prema njoj bio je različit. Srpska elita je, uglavnom, sledila svog monarha u prihvatanju ove ideologije sve do 1939. kada je Sporazumom Cvetković-Maček tzv. "integralno jugoslovenstvo" napušteno. Usledilo je preispitivanje "dobrovoljne denacionalizacije" ali bez jasnog određenja i do današnjeg dana srpstva prema jugoslovenstvu.

NACIONALNI I EUROPSKI IDENTITET GRAĐANA ZAGREBA I NOVOG SADA RAZLIČITE DOBI, SPOLA I STUPNJA OBRAZOVANJA

Željka Kamenov, Margareta Jelić i Aleksandra Huić

Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu

Mirjana Franceško i Vladimir Mihić

Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Novom Sadu

U kontekstu europskih integracija, konstrukt europskog identiteta postaje sve popularniji u socijalnim istraživanjima, a za socijalne psihologe najvažnije je pitanje njegov odnos s nacionalnim identitetom te izraženost oba identiteta kod građana različitih socio-demografskih obilježja.

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati izraženost nacionalnog i europskog identiteta pripadnika većinske nacije u dvije europske zemlje koje još nisu članice Europske Unije: Hrvatskoj i Srbiji i Crnoj Gori, ovisno o spolu, dobi i stupnju obrazovanja sudionika.

Ispitivanje je provedeno na ukupno 800 ispitanika, od čega je u analizu uključeno 364 ispitanika hrvatske nacionalnosti iz Zagreba odnosno 293 ispitanika srpske nacionalnosti iz Novog Sada. Kao mjera nacionalnog i europskog identiteta korištene su skale nacionalnog i europskog identiteta (Cinnirella, 1997).

Rezultati pokazuju da između mjera nacionalnog i europskog identiteta nema povezanosti, što ukazuje da su koncepti nacionalnog i europskog identiteta ortogonalni. Sudionici iz obje zemlje imaju izraženiji nacionalni nego europski identitet, što je u skladu s očekivanjima jer je salijentnost nacionalnog identiteta poznata i često dokumentirana posljedica poratnog razdoblja.

Iako, gledano općenito, muškarci, stariji ljudi te oni nižeg obrazovnog statusa imaju izraženiji nacionalni identitet, a mlađi sudionici europski identitet, dobivene su značajne interakcije dobi, spola i stupnja

obrazovanja. Rezultati će biti razmatrani uzimajući u obzir sličnosti i razlike među nalazima dobivenima u obje zemlje.

EVROPSKI IDENTITET PSIHOTERAPEUTA U SRBIJI

Jelena Šakotić-Kurbalija i Snežana Milenković

Filozofski fakultet Novi Sad

U cilju definisanja karakteristika psihoterapeuta u odnosu na ("kontrolnu") grupu od 2736 ispitanika iz opšte populacije, primenjena je diskriminativna analiza na glavnim komponentama skale EUROID 2002. Za određenje broja značajnih komponentata izabran je Gutmann - Kaiser-ov kriterijum, a nakon toga je izvršena Promax rotacija uz Kaiser-ovu normalizaciju.

Na osnovu dobijenih rezultata možemo zaključiti da je psihoterapeutima u Srbiji svojstvena proevropska orijentacija.

PSIHOLOŠKA STRUKTURA NACIONALNOG I EVROPSKOG IDENTITETA: KROSKULTURALNO ISTRAZIVANJE

Jelena Kajon

Filozofski Fakultet Novi Sad

Cilj istraživanja bio je utvrditi psihološku strukturu nacionalnog i evropskog identiteta.

Varijable u istraživanju su bile nacionalni i evropski identitet, operacionalizovane pomoću instrumenta NAIT-skala nacionalnog identiteta i STEIN-skala koja ispituje stavove prema evropskoj integraciji.

Uzorak je činilo 654 ispitanika oba pola, uzrasta od 16-45 godina. Istraživanjem je obuhvaćeno 293 Srba iz Srbije i Crne Gore i 361 Hrvat iz Hrvatske. Uzorak su činili ispitanici različitog obrazovanja (osnovna škola, srednja i viša ili visoka škola).

Nakon faktorske analize, sa Promax rotacijom ekstrahovana su 5 faktora iz skale NAIT i 4 faktora iz skale STEIN.

Psihološku strukturu nacionalnog identiteta čini 5 faktora: 1. Osećaj nacionalne pripadnosti, 2. Važnost nacionalne pripadnosti za određenje identiteta, 3. Kosmopolitizam, 4. Konativna komponenta nacionalnog identiteta, 5. Nacionalni ponos.

Faktori koji su ekstrahovani iz skale STEIN su sledeći: 1. Proevropska orijentacija, 2. Konativna komponenta stava prema evropskoj integraciji, 3. Percepcija ujedinjene Evrope kao pretnje, 4. Stav prema tehnološkom napretku.

Rezultati ukazuju na veoma složenu strukturu ispitivanih psiholoških fenomena. te smatramo da je opravdano rezultate ispitanika na ove dve skale izražavati i kao zbir odgovora na svim česticama, ali i kao pojedinačne rezultate na svakom od dobijenih faktora.

EVROPSKI IDENTITET MLADIH U SRBIJI I IMPLIKACIJE ZA RAZVOJ PSIHO- SOCIJALNIH PROGRAMA

Jelena Šakotić-Kurbalija

Filozofski fakultet Novi Sad

U radu su predstavljeni rezultati četvorogodišnjeg naučno-istraživačkog projekta "Stanje, faktori i razvoj evropskog identiteta u Srbiji i Crnoj Gori" koji se odnose na evropski identitet mladih. Ovi rezultati ukazuju da su kod mladih, između 20 i 30 godina, čiji je period formiranja identiteta protekao u vremenu intenzivnih etničkih sukoba, znatno zastupljeniji nacionalistički i neizdiferencirani socijalni identitet,

od proevropskog. Kontekst u kome su mladi odrastali je očito bitno uticao na njihov doživljaj sveta oko sebe i na doživljaj sopstvenog mesta u svetu.

Na osnovu svih prikupljenih nalaza u okviru ovog projekta, u drugom delu rada su istaknute implikacije za razvoj psiho-socijalnih programa namenjenih mladima u kojim bi se sistematski delovalo na razvoj njihove tolerancije i otvorenosti u međuljudskim odnosima.

ETNIČKI, DRŽAVNI I EVROPSKI IDENTITET I NJIHOVI MEĐUODNOSI KOD GRAĐANA U BOSNI I HERCEGOVINI

Đorđe Čekrlija i Vladimir Turjačanin

Filozofski fakultet, Banja Luka

Pitanje identiteta ima značajan uticaj na dešavanja u BiH i u prošlosti i danas. Kakvi su stvarno odnosi različitih identiteta nastojali smo odgovoriti u sprovedenom istraživanju. Za predmet rada su uzeti etnički, državni i evropski identitet građana u BiH.

Uzorak je činilo 1224 ispitanika, sa oko 56% djevojaka i 44% muškaraca. Uzrast ispitanika se kretao između 14 i 30 godina.

Primijenjena skala EDEID (Čekrlija, Turjačanin, 2005) broji 30 stavki, 10 za svaku vrstu identiteta. Karakteristike skale su: pouzdanost pod klasičnim sumacionim modelom ($\alpha = .768$), reprezentativnost ($KMO = .783$), homogenost $.759$ ($H = .759$).

U obradi podataka je primijenjena faktorska analiza, uz metodu glavnih komponenti i promax rotaciju. *Scree* testom su odabrana četiri faktora, sa objašnjenjem varijanse od oko 41%.

Dobijeni faktori su: *državni identitet uz etničku otvorenost, državni identitet, odbacivanje etničkih i geografskih okvira i identiteta kao znaka otvorenosti i evropski identitet*. Među interkorelacijama faktora se ističu veze državnog identiteta sa etničkom otvorenosti i evropskog identiteta (.227) i državnog identiteta sa odbacivanjem uokvirenosti etničkim i geografskim kategorijama (-.235). Dobijene veze pokazuju da državni i etnički identitet nisu nužno prepreka stvaranju evropskog identiteta, već

da mogu postojati različiti aspekti osjećanja pripadnosti jednoj državi koji utiču na otvorenost osobe i na formiranje drugih, kompleksnijih vrsta identiteta.

Prema dobijenim rezultatima se može reći da je potvrđeno postojanje identiteta vezanih za vlastitu državu i Evropu, ali ne i etničkog identiteta. Stvarno ponašanje ovih faktora biće moguće provjeriti i opisati nakon razgledanja odnosa sa skalama nacionalne vezanosti i otvorenosti.

ODNOS AUTORITARNOSTI I STAVOVA PREMA EVROPSKIM INTEGRACIJAMA KOD NOVOSADSKIH SREDNJOŠKOLACA

Kalina Pušin

U ovom istraživanju ispitivana je povezanost autoritarnosti (koja je, prema Adornu i saradnicima, pokazatelj anti-demokratske orijentacije) i stava prema evropskim integracijama (koji se često poistovećuje sa pro-demokratskim raspoloženjem građana). Istraživanje je sprovedeno na prigodnom uzorku od 463 pripadnika novosadske maturantske populacije oba pola. Autoritarnost je merena F-skalom (adaptirana 29-ajtemska skala Adorna i sar.), a stavovi prema evropskim integracijama skalom STEIN (konstruisana od strane Kamenov, Ž i sar.). Relacije autoritarnosti i stavova o evropskim integracijama ispitane su multiplim regresionim analizama, kojima je konstatovana statistički značajna povezanost skupa faktora autoritarnosti, ekstrahovanih analizom glavnih komponenti uz Varimax rotaciju (Autoritarna submisivnost i konvencionalizam, Autoritarna hostilnost, Spoljašnji lokus kontrole, Otpor prema nekonvencionalnom), i svake od dimenzija stavova prema evropskim integracijama, koje su izolovane analizom glavnih komponenti uz Promax rotaciju (Proevropska orijentacija, Negativan stav prema tehnološkom napretku i globalizaciji, Konativna komponenta stava prema evropskim integracijama, Evropski identitet). Rezultati su potvrdili polazne pretpostavke da karakteristike ličnosti koja teži da se podredi autoritetu ideje ili pojedinca utiču na (ne)prihvatanje nekih aspekata unifikacije Evrope.

EVALUACIJA MERNIH INSTRUMENATA

Voditelj: doc. dr Snežana Smederevac

TIPOLOŠKI PRISTUP OPISU LIČNOSTI U PROSTORU DIMENZIJA MODELA PET VELIKIH, AGRESIVNOSTI I EMPATIJE

*Snežana Smederevac, Dušanka Mitrović i Petar
Čolović*

Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet u Novom Sadu

Ovo istraživanje predstavlja taksonomsku studiju ličnosti, sa osnovnim ciljem da se odgovori na pitanje da li osobine ličnosti modela Pet velikih, kao i različiti modaliteti osobina agresivnosti i empatije, mogu predstavljati osnov za taksonomiju ličnosti. Uzorak ispitanika obuhvata 476 osoba oba pola, starosti od 17 do 76 godina. U istraživanju su primenjena tri instrumenta: upitnik FIBI, namenjen proceni osobina ličnosti po modelu Pet velikih (Čolović, Smederevac i Mitrović, 2005), skala sklonosti empatiji EMI (Genc, Smederevac i Mitrović, 2005) i skala agresivnosti BPAG (Buss & Perry, 1992). Wardovim hijerarhijskim postupkom klaster analize izolovana su četiri klastera, koja su identifikovana kao: tip sa anksiozno-depresivnim tendencijama, tip sa histrioničnim tendencijama, tip sa psihopatskim tendencijama i socijalno i lično prilagođeni tip. Ekstrahovani klasteri imaju karakteristike rasplnutih taksona. Ovi rezultati su saglasni sa rezultatima prethodnih istraživanja u ovoj oblasti i ukazuju na komplementarnost dimenzionalnog i tipološkog pristupa u proučavanju ličnosti.

PSIHOMETRIJSKE KARAKTERISTIKE RATHUSOVE SKALE ASERTIVNOSTI

***Snežana Tovilović, Zdenka Novović, Mikloš Biro i
Vesna Gavrilov***

Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet u Novom Sadu

U cilju razvijanja instrumenta za merenje asertivnosti ispitali smo psihometrijske karakteristike Rathusove skale (prevod i adaptaciju načinio je Milankov, 1993). Skalu smo primenili u sklopu upitničkih baterija na uzorku od 350 ispitanika - studenata i subjekata uključenih u grupe za trening asertivnosti.

Domaća verzija Rathusove skale pokazuje prihvatljivu pouzdanost (Cronbach alfa=0,83). Analizom glavnih komponenata izdvojili smo četiri interpretabilna faktora koja se odnose na različite aspekte (ne)asertivnosti. Validnost skale potvrđena je značajnim korelacijama sa odgovarajućim testovima (Skala socijalne anksioznosti i tri skale za merenje aspekata self-koncepta), kao i značajnim razlikovanjem slučajnog i selektivnog subuzorka.

Sugerisali smo smernice za modifikovanje skale i preporučili proveru konstrukt valjanosti u odnosu na mere agresivnosti.

SUBOTA, 5.11.2005. GODINE

USLOVI I ISKUSTVA DRUŠTVENE TRANZICIJE

Voditelj: prof. dr Nila Kapor-Stanulović

DA LI SMO (DOVOLJNO) PISMENI ZA PROCES TRANZICIJE I UKLJUČENJE U EU

Nila Kapor-Stanulović

Filozofski fakultet Novi Sad

Istraživanje koje je sprovedeno 2003.godine kod nas ukazalo je na zabrinjavajuće visoke procenete dece koja nisu obuhvaćena predškolskim obrazovanjem, kao i visoke procenete dece koja ne završavaju osnovnu školu.

Po broju dece koja ne završavaju osnovno obrazovanje smo na nezavidno lošem, poslednjem mestu u skupini zemalja Istočne Evrope i Zajednice nezavisnih država.

Tekst razmatra neke od uzroka i posledica ovog fenomena kod nas, kao i neka moguća rešenja.

Postavlja se osnovno pitanje:

Kako će ova zemlja sa visokim procentom osoba koje nisu završile niti osnovno obrazovanje prebroditi proces tranzicije ? Kako će ova zemlja sa sve većim stopama nepismenosti (posebno visokim stopama funkcionalne nepismenosti) ući u Evropsku zajednicu i moći nositi se sa zahtevima visoko obrazovanih i svakako pismenih nacija?

SPREMNOST ZA PROMENE U VREMENU PROMENA

Jelena Mićević

Viša škola za obrazovanje vaspitača, Kikinda

Rad se bavi teorijskim pristupom problemu spremnosti za promene, uz isticanje značaja njegovog proučavanja, imajući u vidu da su promene neminovne i da se dešavaju svakodnevno, u nama i oko nas. U radu su istaknuti i pojmovi srodni pojmu spremnost za promene, na primer, otvorenost za iskustva, kao i pojedina, relevantna, dosadašnja istraživanja. Konačno, rad može da podstakne mnoga nova empirijska istraživanja ovog problema, kao i istraživanja problema psiho-socijalnih aspekata društvene tranzicije.

PRAĆENJE SPREMNOSTI GRAĐANA SRBIJE ZA PRIKLJUČIVANJE EVROPSKOJ UNIJI

Iris Žeželj

Odeljenje za psihologiju, Filozofski fakultet u Beogradu

Ana Aleksić

Strateški marketing, Beograd

Od juna 2002. godine u Srbiji se kvartalno sprovodi istraživanje na reprezentativnom uzorku čiji je osnovni cilj praćenje trendova u evropskoj orijentaciji građana. Istraživanje se sprovodi po metodologiji Eurobarometra, tako da su rezultati dobijeni u našoj zemlji uporedivi sa zemljama u regionu. Poznatost evropskih institucija i poverenje u iste u našoj populaciji značajno su niži u poređenju sa zemljama novim

članicama/kandidatima, što govori o potrebi za intenziviranjem komunikacije sa javnošću. Uprkos tome, na eventualnom referendumu za priključivanje EU procenat podrške je iznenađujuće stabilan i varira oko 70%. Demografski profil onih koji su najprivrženiji evropskim idejama: mladi, obrazovaniji, urbani deo populacije. Utvrđene su i regionalne razlike: procenat takvih najviši je Beogradu, sledi Vojvodina, a zatim centralna Srbija. I pored još uvek snažne podrške evropskim integracijama, sve više se profilisu i strahovanja od različitih vidova tog procesa. Sudeći prema iskustvima susednih zemalja «eurobluz» će postajati sve intenzivniji, ako se na vreme ne prepozna i prevenira.

PORODICA I ŠKOLA U PROCESU TRANZICIJE-STANJE I AKTUELNA PITANJA

Voditelj: doc.dr Marija Zotović

ŠKOLSKO POSTIGNUĆE UČENIKA I STRUKTURA INTERNALNOG LOKUSA KONTROLE

Marija Sakač i Uroš Mladenović

Na uzorku od 1308 ispitanika(učenika I i IV razreda gimnazija i srednjih škola iz Novog Sada) ispitivane su relacije između uspešnih i manje uspešnih učenika i učenica u internalnom lokusu kontrole merenog skalom LOK I-M. Skala LOK I-M sadrži 20 tvrdnji, konstruisana je za potrebe ovog istraživanja od strane autora ovog rada. Kronbahov α ove skale iznosi 0.79. Ova, kao i ostale psihometrijske karakteristike skale ukazuje na opravdanost njene primene. S obzirom na to, da se ovim instrumentom meri unutrašnji lokus kontrole, može se reći da se akcenat kod pojedinih činilaca odgovornih za postignuće stavlja na pojedinca. On se smatra odgovornim za svoj (ne)uspeh. Hipoteza, da postoje značajne

razlike između uspešnih i manje uspešnih učenika različitog pola u odnosu na internalni lokus kontrole proverena je kanoničkom diskriminativnom analizom. Rezultati ove analize su ukazali na postojanje razlika u internalnoj orijentaciji između uspešnih i manje učenika, s jedne strane i uspešnih i manje uspešnih učenika, s druge strane, jer je izdvojena jedna značajna diskriminativna funkcija.

ČINIOCI PRIHVATANJA POLNE JEDNAKOSTI NA ADOLESCENTNOM UZRASTU

Artur Bjelica

Klinički centar Novi Sad, Medicinski fakultet u Novom Sadu,
Klinika za ginekologiju i akušerstvo

Nila Kapor-Stanulović, Marija Zotović

Filozofski fakultet u Novom Sadu, Odsek za psihologiju

Na uzorku od 954 studenta, oba pola, Novosadskog univerziteta sprovedeno je istraživanje sa ciljem ispitivanja nekih aspekata prihvatanja polne jednakosti. U istraživanje su uključene sledeće varijable sa potencijalnim uplivom na prihvatanje polne jednakosti: spremnost za promene, motiv postignuća, maskulnost, femininost, strah od negativne evaluacije i samopoštovanje, kao i neke socio-demografske varijable (pol, poreklo, obrazovanje oca i obrazovanje majke, prisustvo dece suprotnog pola u porodici). Primenom analize kovarijanse testiran je model koji objašnjava blizu 38% varijanse kriterijumske varijable, odnosno prihvatanja polne jednakosti. Kao značajni prediktori izdvojili su se polna pripadnost i spremnost za promene. U znatno manjoj meri u predikciji prihvatanja polne jednakosti učestvuju postojanje dece suprotnog pola u porodici i efekti interakcije porekla i obrazovanja majke, porekla i obrazovanja oca odnosno međusobne interakcije porekla, obrazovanja oca i obrazovanja majke. U radu su razmatrani i diskutovani uočeni značajni aspekti prihvatanja polne jednakosti.

EMOCIONALNA REGULACIJA – KARAKTERISTIKE, FUNKCIJE I RAZVOJ

Jelica Petrović

Odsek za psihologiju Filozofski fakultet, Novi Sad

Pojam emocionalne regulacije se u literaturi definiše i tretira na različite načine. Važnost ovog fenomena ogleda se u činjenici da je našao mesto u definisanju emocija kao jedne od njihovih odrednica. Čini se da je jedna od najvećih prepreka u definisanju ovog fenomena njegovo preklapanje sa različitim drugim pojmovima. U nameri da razjasnimo značenje ovog termina, njegove funkcije i razvoj, donosimo pregled novijih studija iz ove oblasti.

KARAKTERISTIKE LIČNOSTI UČENIKA I OPREDELJENJE ZA VERSKU NASTAVU ODNOSNO GRAĐANSKO VASPITANJE

Jelena Mimić, Marija Zotović

Filozofski fakultet u Novom Sadu, Odsek za psihologiju

Istraživanje u okviru ovog rada sprovedeno je da bi se dobio odgovor na sledeće istraživačko pitanje: postoje li i koje su razlike između učenika koji su se opredelili za versku nastavu, odnosno građansko vaspitanje? Istraživanje je sprovedeno tokom juna meseca 2004. godine u Novom Sadu na uzorku od 169 ispitanika uzrasta od 14-15 godina, učenika prvih razreda gimnazija «Laza Kostić» i «Svetozar Marković» u Novom Sadu.

Registrovane su izvesne razlike između dve ispitivane grupe učenika, i to razlike na dimenziji introverzija-ekstroverzija; razlike u odnosu na subjektivan doživljaj religioznosti porodice; kao i razlike

prema motivaciji, odnosno razlogu opredeljenja za određeni nastavni predmet. Na polju ostalih ispitivanih osobina ličnosti, neuroticizma, samopoštovanja, lokusa kontrole i moralnosti nisu utvrđene značajne razlike.

SOCIJALNO - PSIHOLOŠKI KORELATI RELIGIOZNE ORIJENTACIJE MLADIH

Srđan Dušanić

Filozofski fakultet u Banjaluci

Istraživanje se bavi problemom religioznosti mladih, te njenim socijalno-psihološkim korelatima, u periodu njene opšte ekspanzije na prostorima Republike Srpske. Budući da na našim prostorima nema puno istraživanja o religioznosti, ideja autora je da ovim radom, na ovim prostorima, ustanovi prirodu relacija religioznosti i nekih pojava koje se neizostavno u inostranoj literaturi dovode u vezu. Ovo istraživanje može da doprinese i diskusiji o prirodi religioznosti, budući da postoje kontroverzni nalazi o vezi religioznosti sa nekim "pozitivnim", ali i "negativnim" pojavama.

U ovom istraživanju ispituje se veza religioznosti sa nekoliko pojava: autoritarnost, nacionalna vezanost, konformizam, lokus kontrole, samopoštovanje, naučena bespomoćnost, socijalno neprihvatljiva ponašanja te sa nizom socio-demografskih karakteristika.

Ispitivanje religioznosti se oslanja na Allportov koncept religiozne orijentacije koji podrazumjeva razliku između tzv. intrinzičke i ekstrinzičke religioznosti. Intrinzička religioznost je istinska religioznost, ona "koja se živi", a ekstrinzička ona "koja se koristi", iza koje stoje neki drugi motivi, socijalni ili čak ekonomski.

Ispitivanje je sprovedeno na uzorku od 419 mladih u različitim gradovima Republike Srpske. Upitnik je primijenjen u decembru 2004.

Upitnik se sastoji od 8 skala Likertovog tipa i liste sociodemografskih podataka: Allportova skala religiozne orijentacije, adaptirana Altemeyerova skala autoritarnosti, Milosavljevićeve skale nacionalne vezanosti, konformizma i socijalno-neprihvatljivog ponašanja,

Rozenbergova skala samopoštovanja, Opačićeva skala lokusa kontrole, te Wardova skala naučene bespomoćnosti.

Rezultati pokazuju da postoji značajna korelacija između intrinzičke i ekstrinzičke religioznosti (0,24). Oba tipa religioznosti pozitivno koreliraju sa autoritarnošću, konformizmom i nacionalnom vezanošću. Intrinzička religioznost negativno korelira sa socijalno neprihvatljivim ponašanjem, a ekstrinzička religioznost pozitivno korelira sa eksternim lokusom kontrole i naučenom bespomoćnošću. Osim pola, nisu utvrđene značajne veza sa drugim socio- demografskim varijablama.

RELIGIOZNOST, SOCIODEMOGRAFSKE KARAKTERISTIKE I BESPOMOĆNOST ADOLESCENATA

Srdan Dušanić i Milica Drobac- Stupar

Filozofski fakultet u Banjaluci

Ovaj rad se bavi problemom pesimizma i bespomoćnosti adolescenata, u poslijeratnoj BiH, te diskutabilnim relacijama bespomoćnosti i religioznosti. Koncept bespomoćnosti se oslanja na Seligmanov koncept naučene bespomoćnosti.

Istraživanje je sprovedeno na uzorku od 1497 adolescenata većinom iz Grada Banjaluk, tokom marta 2005, skalama religioznosti i naučene bespomoćnosti. Rezultati pokazuju da bespomoćnost pozitivno korelira sa religioznošću ($r=0,271$ $p< 0.01$). Nezaposleni adolescenti imaju izraženiju bespomoćnost od studenata ili zaposlenih adolescenata. Bespomoćnost je izraženija kod osoba muškog pola. Bespomoćnost negativno korelira i sa uzrastom adolescenata. Religioznost je značajno izraženija kod učenika nego kod studenata, zaposlenih i nezaposlenih adolescenata. Religioznost pozitivno korelira sa brojem djece u porodici, a negativno sa brojem zaposlenih u porodici i uzrastom adolescenata. Kod osoba muškog pola, izraženija je religioznost nego kod osoba ženskog pola.

PORODICA I ŠKOLA U PROCESU TRANZICIJE-STANJE I AKTUELNA PITANJA

Voditelj: doc.dr Jamina Kodžopeljić

PSIHOSOCIJALNI PRISTUP I MENTALNO ZDRAVLJE

Vesna Petrović

Odsek za psihologiju Univerziteta u Novom Sadu

U tekstu je razmatrana definicija psihosocijalnog pristupa i traume od pojedinačnog do kolektivnog, prikazani su principi psihosocijalnog rada i predstavljen je primer prakse psihosocijalnog programa.

Definicija koja se u radu navodi određuje psihosocijalni pristup kao onaj koji treba da obuhvati psihološke i socijalne potrebe ljudi integrativno, a da se fokusira na potrebe koje sama zajednica ili društvo definišu. Ovakvi programi bi trebalo da olakšaju i pomognu ponovno stvaranje socijalne mreže.

Psihosocijalni programi nisu medicinski orijentisani, već su orijentisani na zajednicu. Cilj im je uvećanje izvora za prevladavanje kod preživelih, odnosno obnova i rezilijentnost kod onih koji su doživeli masivne gubitke i patnju izazvanu spoljašnjim konfliktima.

ODNOS SOCIOEKONOMSKOG STATUSA I KULTURNO-PEDAGOŠKOG NIVO PORODICE I NJIHOVA POVEZANOST SA ŠKOLSKIM POSTIGNUĆEM

Jasmina Štula

Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet u Novom Sadu

Osnovni problem ovog rada tiče se razmatranja odnosa varijabli socioekonomski status i kulturno-pedagoški nivo porodice, a potom i utvrđivanja u kojoj meri je moguće predvideti razlike u školskom postignuću učenika, ukoliko se pomenute varijable posmatraju kao skup prediktora. Istraživanje je sprovedeno na prigodnom uzorku od 200 učenika sedmih i osmih razreda osnovne škole, primenom upitnika za procenu socioekonomskog statusa, odnosno kulturno-pedagoškog nivoa porodice, konstruisanih za potrebe ovog istraživanja. Primenom odgovarajućih postupaka statističke obrade podataka dobijeni su rezultati koji upućuju na odsustvo statistički značajne povezanosti između varijabli socioekonomski status i kulturno-pedagoški nivo porodice, odnosno na postojanje statistički značajne povezanosti ovih dveju varijabli, s jedne strane i školskog postignuća, s druge strane. Potonji rezultat, nadalje, sugerše mogućnost predviđanja varijabiliteta u školskom postignuću učenika na osnovu razlika u socioekonomskom statusu i kulturno-pedagoškom nivou porodice učenika, pri čemu se socioekonomski status pokazao kao prediktor sa većim parcijalnim doprinosom u objašnjavanju varijabiliteta kriterijumske varijable.

ULOGA VASPITNOG STILA RODITELJA U PROCENI PORODICE

Ivana Mihić

Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet, Novi Sad

Vaspitni stil roditelja pokazao se u nizu istraživanja kao veoma važan za razvoj deteta. U cilju provere kakva je uloga vaspitnog stila u proceni porodice, ispitano je 110 studenata Novosadskog Univerziteta. Ispitanici su procenjivali vaspitni stil svojih roditelja, kao i kohezivnost i fleksibilnost svoje porodice (merene FACES III upitnikom) i individuaciju i triangulaciju u svom odnosu sa roditeljima (merene odgovarajućim podskalama PAFS inventara).

Rezultati ukazuju na veliki značaj koji vaspitni stil oca ima u proceni kohezivnosti i fleksibilnosti porodice, gde se toplota oca izdvojila kao značajan prediktor procenjene kohezivnosti, a popustljivost oca kao prediktor procenjene fleksibilnosti porodice.

SOCIAL-PSYCHOLOGICAL FACTORS AND HEALTH RELATED BEHAVIOR (AN EMPIRICAL STUDY IN UZBEKISTAN)

Karamyan Marietta

National University of Uzbekistan

The aim of the present paper is to explore how sex, social psychological characteristics and health behaviors are interrelated. The participants of the study are men and women of different age, educational background, socioeconomic and marital status. Methods used in this study are structured questionnaire developed by author of the paper, Bem's Sex Role Inventory, specific for health research social psychological testing. Some effects based on sex and gender (levels of

masculinity and femininity) emerged in several domains: preventive and damaging health behaviours, health beliefs, health locus of control, values. The findings of this study are discussed in the course of general idea that the relationships between sex, social psychological characteristics (including gender) and health behaviors are complex.

SEKSUALNE DIMENZIJE STUDENATA

Jasmina Nedeljković

Filozofski fakultet, Nis

Istraživanje se bavi ispitivanjem potencijalnih razlika u ličnim opisima seksualnosti studenata odraslih u vreme tranzicije i studenata iz sredina neobebeženih tranzicijom. Preciznije, istraživanje ima dva cilja:

- 1) da istraži seksualne dimenzije ličnog opisa
- 2) da ispita postojanje polnih razlika na dimenzijama leksičke seksualnosti.

Uzorak čini 200 studenata Filozofskog fakulteta i Fakulteta umetnosti. Instrument je deo baterije kroskulturalnog istraživanja ISDP 2 (How accurately Can You Describe Your Sexuality, 2004).

Rezultati ukazuju na postojanje razlika u ličnim opisima seksualnosti, pre svega u smislu broja dimenzija koje su u osnovi opisa.

STUDENTI: LJUBAVNI ODNOSI I OPASNOST OD AIDS-A

Tatjana Stefanović Stanojević

Filozofski fakultet Niš, Studijska grupa za Psihologiju

Osnovni problem rada su ljubavni odnosi studenata sagledani kroz pitanja: Da li se razlikuju distribucije ljubavnih obrazaca studenata odraslih u uslovima tranzicije od ljubavnih obrazaca studenata u drugim sredinama, neobebeženim tranzicijom, kao i da li je sklonost HIV/AIDS formama rizičnih ponašanja učestalija u nekom od obrazaca.

Uzorak istraživanja čini 200 studenata Filozofskog fakulteta u Nišu. Za procenjivanje partnerskih afektivnih obrazaca korišćen je instrument AA (Adult Attachment, Hazan & Shaver, 1988), dok je za merenje sklonosti različitim formama HIV/AIDS rizičnih ponašanja korišćena skala (HIV/AIDS Risk Behavior Form, 2004),

Rezultati istraživanja svedoče o razlikama u distribuciji ljubavnih odnosa dobijenih u Srbiji u odnosu na distribucije dobijene u drugim sredinama. Takođe rezultati upozoravaju da je u bojažljivom partnerskom obrascu sklonost ka HIV/AIDS riziku učestalija nego u drugim obrascima..

SPISAK UČESNIKA NAUČNE KONFERENCIJE «PSIHOSOCIJALNI ASPEKTI DRUŠTVENE TRANZICIJE U SRBIJI»

Novi Sad, 4-5. 11. 2005.

Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet, Novi Sad

Ime i prezime učesnika	Ustanova	e-mail
Aleksić Ana	Stateški marketing, Beograd	
Biro Mikloš	Filozofski fakultet, Novi Sad	biro@pt.yu
Bjelica Artur	Medicinski fakultet, Novi Sad	dr.artur@eunet.yu
Branica Vanja	Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet, Zagreb	vbranica@pravo.hr
Čekrlija Đorđe	Filozofski fakultet, Banja Luka	djopsi@yahoo.com
Čolović Petar	Filozofski fakultet, Novi Sad	p.etar@EUnet.yu
Drobar-Stupar Milica	Filozofski fakultet, Banja Luka	
Dušanić Srđan	Filozofski fakultet, Banja Luka	dušanic@teol.net
Franceško Mirjana	Filozofski fakultet, Novi Sad	mira@unsff.ns.ac.yu
Gavrilov Vesna	Filozofski fakultet, Novi Sad	jerkovso@eunet.yu
Genc Lajoš	Filozofski fakultet, Novi Sad	goencz@eunet.yu
Huić Aleksandra	Centar za psihodijagnostičke instrumente, Filozofski fakultet, Zagreb	ahuic@ffzg.hr
Jelić Margareta	Filozofski fakultet, Zagreb	mjelic@ffzg.hr
Kajon Jelena	Filozofski fakultet, Novi Sad	jkajon@eunet.yu
Kamenov Željka	Filozofski fakultet, Zagreb	zkamenov@ffzg.hr
Kapor-Stanulović Nila	Filozofski fakultet, Novi Sad	nila@eunet.yu
Karamyan Marietta	National University of Uzbekistan	marietta@albatros.uz
Kodžopeljić Jasmina	Filozofski fakultet, Novi Sad	psijk@unsff.ns.ac.yu
Krnetić Igor	Filozofski fakultet, Banja Luka	krnetic@bliv.net
Marković Saša	Izvršno veće Pokrajine Vojvodine, Novi Sad	markovic@apv-nauka.ns.ac.yu
Mičević Jelena	Viša škola za obrazovanje vaspitača, Kikinda	micevici@panline.net
Mihić Ivana	Filozofski fakultet, Novi Sad	imihic@unsff.ns.ac.yu
Mihić Vladimir	Filozofski fakultet, Novi Sad	mihic@unsff.ns.ac.yu

Milenković Snežana	Filozofski fakultet, Novi Sad	nenam@eunet.yu
Mimić Jelena	Filozofski fakultet, Novi Sad	jelenari@neobee.net
Mitrović Dušanka	Filozofski fakultet, Novi Sad	zoranmit@eunet.yu
Mladenović Uroš	Filozofski fakultet, Novi Sad	GUERRINI@ptt.yu
Nedeljković Jasmina	Filozofski fakultet, Niš	jassy@bankerinter.net
Novović Zdenka	Filozofski fakultet, Novi Sad	zdenov@neobee.net
Petrović Jelica	Filozofski fakultet, Novi Sad	petrovicns@ptt.yu
Petrović Vesna	Filozofski fakultet, Novi Sad	vesnapet@eunet.yu
Pušin Kalina	Filozofski fakultet, Novi Sad	kalinanovisad@yahoo.com
Ricijaš Neven	Odsjek za poremećaje u ponašanju, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Zagreb	nricijas@erf.hr
Sakač Marija	Filozofski fakultet, Novi Sad	ummarija@neobee.net
Šakotić-Kurbalija Jelena	Filozofski fakultet, Novi Sad	jelenas@neobe.net
Smederevac Snežana	Filozofski fakultet, Novi Sad	savina@nspoint.net
Stefanović-Stanojević Tatjana	Filozofski fakultet, Niš	stefano@bankerinter.net
Štula Jasmina	Filozofski fakultet, Novi Sad	stula@unsff.ns.ac.yu
Tovilović Snežana	Filozofski fakultet, Novi Sad	Tovilov@eunet.yu
Turjačanin Vladimir	Filozofski fakultet, Banja Luka	vturjaca@teol.net
Žeželj Iris	Filozofski fakultet, Beograd	lavi@sezmpo.yu
Zotović Marija	Filozofski fakultet, Novi Sad	zotovic@eunet.yu